

Igor Gedrih

MILOŠ MIKELN – RESNO S HUMORNIM

Miloš Mikelc – Vladanje za višjo stopnjo, CZ 1994, opremil Jure Kocbek

Pisatelj je podnaslovlil svojo noviteto kot zgodbe slovenskega poletja, satirične in resne in kot kratek kurz vladanja za višjo stopnjo. Kar obsežna je bibliografija Miloša Mikelca, samotnega jezdeca v sodobni domači književnosti. Ob vsej posebnosti, ki spremlja literarno pot Miloša Mikelca, bodi omenjeno vsaj to, da ni hotel pripadati nobeni struji, literarni skupini. Umestno pa je opozoriti, da je Vladanje za višjo stopnjo v bistvu nadaljevanje pred leti izšlih knjig Vladanje za začetnike (1980), Vladanje za srednjo (usmerjeno) stopnjo (1989).

Nobene teh knjig ni mogoče označiti kot roman, pred nami je urejen sklop esejističnega pisanja, humorističnih prebliskov, kronike, pa še česa drugega, vsaka enoznačna literarna zvrst v teh primerih odpove. Gre torej za hibridno literaturo, ki ima sestavine različno označujočih prvin, kar v globalnem literarni teoriji še ni preučila in širše opredelila. Povsem razumljivo je, da književniku ni do tega, kam spraviti svoje delo v kak predalček, saj mu je bistveno, da (iz)pove tisto, kar ima za preokupacijo svoje literarne vsebine, problematike in oblikovne naravnosti. Najprej: Vladanje za višjo stopnjo je mogoče brati samostojno, brez povezave s prejšnjima naslovoma, sorodnima knjigama, dasi je spodbudna celotna trilogija. V hibridni literaturi, kot je pred nami, ni glavne osebe, akcijskega protagonista, sklenjene fabulistike s problemskim sklopom, je pa pisanje, ki se časovno razodeva po letu 1990, kjer smo vsi posredno ali neposredno vklopljeni v preobratna in preobrazbena dogajanja, ki jih doživljamo tako ali drugače ta čas, te spremembe, te razmere, taka in drugačna navzkrižja. V Vladanju za višjo stopnjo ne gre za nika-kršno zgodbarsko podajanje vsebine, celotno pisanje je naravnano na kritičen in razmišljajoč odnos do premikov – če izpostavimo najopaznejši sestavini – ne da bi manjkal, kjer se je avtorju zdelo potrebno, faktografski podatek, citatna podkrepitev, kronološki izsek, analitičen poseg, opora pri raznih avtorjih in še kaj. Pa vendar ne gre ne za študijo ne za razpravo v opredeljenem in splošno uveljavljenem pomenu. Hibridna narava tovrstnega pisanja pač daje poseben ton in zven celotnemu besedilu, ki je pri Mikelcu sklenjeno v strnjeno kompozicijsko celoto.

Miloš Mikelc je razdelil svojo noviteto na deset poglavij, znotraj teh jih je večino razčlenil na manjše enote. Že naslovi posameznih poglavij so zgovorni in dajejo razvidne vsebinske in problemske poudarke: Homo politicus, Mati stranka, Imeti prav in imeti moč, Dvor, Umetnost sredine, Delitev, Strasti in čustva v politiki, Deset let po Orwellu, Vaje, seminarske naloge, kolokviji, Kratka zgodovina vladanja na Slovenskem. Znotraj takih vsebin ima avtor obilo možnosti, da vnese humorne prvine, tudi satirične. Tudi tam, kjer Mikelcovo pisanje preraste v izrazito šaljiv in zbadljiv pomen, v bistvu ostaja resno premišljujoč in zadržano presojujoč.

Predvsem je Mikelново kritično razmerje osredotočeno do vseh vključenih pojavov in problemov, ki pa so trajno aktualni, vsaj večidel. V jedru pisatelj ostaja resen analitik, ki zna resnobo popestriti s humorjem, pa tudi s satirično ostjo. Podaja dokaj široke poglede na posamezna območja, ne da bi se pri tem izgubil v prepodrobnostih. Ostaja preprost, brez filozofske učenosti, ki bi utegnila odbiti preprostejšega bralca. Raje ostane nazoren, navaja primere s ponazoritvenim namenom, da bi tako »ozemljal« bralca in mu ponudil kritično razmerje do obravnavanega. Pri pisanju Vladanja za višjo stopnjo je Mikeln uravnal gradivo s problemskimi vozlišči kar se da naravno, neprisiljeno, težeč k objektivnosti, ne da bi se pri tem odrekel svojemu videnju in mišljenju. Vendar se pri tem kolikor se da umakne v ozadje, ko naj bi gradivo samo po sebi nagovorilo bralca v misli in presoji. Sistematična razporeditev snovi v poglavja in podpoglavja ne govori le o kompozicijski urejenosti, pač pa hkrati o premišljeno razgrajeni analitiki, ki v povezavi celote nudi sintezo obravnavanega.

Ilustrativni so primeri iz polpretekle zgodovine, npr. o varšavski vstaji, včasih namigi, npr. na naš parlament, pa umestna citatnost, npr. iz Arnolda Toynbeeja. Mikeln take in podobne vneske smiselno vključuje v pojavaen krog različnih problemov, vedno pa hoče ohraniti človeško držo in etično zavest. Včasih ne brez rahlega pridiha pridigarkega svetovanja. Zagotovo pa noče vsiljivo delovati na bralca. Jugoslovanski sindrom – pisatelj ga ne bi mogel obiti, s številkami in primeri, z navedbami je podkrepil svoja izvajanja, želeč tako objektivizirati vidike in spoznanja, torej z zaledjem argumenta. Ko Mikeln govori o slovenskih razmerah, bo za bralca lakmusov papir tisti del, kjer pisatelj opredeli primer Janše in Kučana. Pa seveda še kaj drugega! Mestoma ima Mikelnova beseda nadih futurološkega ugibanja z vidika sedanjega trenutka. Vladanje za višjo stopnjo je ena tistih knjig, ki jo človek z zanimanjem vzame v roke, se ji prepusti, a hkrati zahteva bralčev odprt odnos in lastni premislek. Bralec se sooča zdaj z zanimivejšimi témati in pojavi, vsekakor aktualnimi, zdaj mestoma ščepec manj, vendar pisatelj nikoli ni dolgoeven ne dolgočasen. Kako posameznik sprejme Vladanje za višjo stopnjo, je precej odvisno od njegove etične drže in nazora, knjiga pa ponuja gradivo za odzivnega bralca. Knjigo je preprosto, solidno opremil Jure Kocbek.

RAZLIČNO PRI SLOVENSKI MATICI

Zamudno poročilo o knjigah Slovenske matice je prej odsev zadrege spriču tako raznotere bere kot pa kaj drugega, saj knjižne bere v različni naravnosti ni mogoče spregledati. Na stoletnico velikega ljubljanskega potresa se navezuje knjiga *Vladimira Ribariča Potresi v Sloveniji*. Gre za strokovno delo, ki pa je napisano tako, da ga lahko dojame širok krog bralcev. Naslov je konkreten, a ga avtor v tem in onem presega, seveda v prid strokovnosti. Za marsikoga utegne suh naslov sicer opredeliti vsebino dela, a hkrati povzroči odklon pri tematsko nezainteresiranih bralcih, ki menijo, da je taka knjiga namenjena zgolj ozko specializiranim interesantom. Vladimir Ribarič združuje strokovno znanje in zmožnost za zanimivo podajanje, bodisi da seže v zgodovinski čas ali pa se približa bolj sodobnemu času. Ne

glede na to, da avtorjev pogled poseže od sedanjosti v preteklost z zgovornimi primeri, pa je aktualnost seizmografije nesporna tudi za prihodnost. Bralec se seznanja s primeri in načini ugotavljanja potresnih sunkov, z napravami, seveda pa je avtor poskrbel še za drugo slikovno gradivo. Mnogo je tega, kar iz dnevne prakse o potresih nestrokovnjak ni mogel vedeti, a je avtor znal razložiti, ponazoriti, od različnih aparatov, ki jih v novejšem času uporabljajo seizmologi, pa do lestvice potresnih stopenj idr. Ob koncu je podal Nekaj osnovnih definicij in pojmov o potresih, navedel nekatere glavne raziskovalce potresov ter strokovno literaturo v tujih jezikih. Pavle Učakar je za ovojnico knjige uporabil modificirano fotografijo iz časa ljubljanskega potresa.

*

V uredništvu Borisa Mlakarja so izšli članki in pisma *Lojzeta Ude* *Moje mnenje o položaju* (1941–1944). Lojze Ude ima obsežno bibliografijo zgodovinskih kritično presojujočih del, k temu je potrebno prišteti noviteto, ne le kot novo delo iz časa težkih zgodovinskih dogajanj, usmeritev in preizkušenj, ampak tudi kot delo, ki v mnogem odkriva manj znane ali celo neznane strani vojnega časa. Sam je bil udeleženec OF, kar mu ni jemalo poguma in kritične distance do tedanje KPS, želel je ostati objektivni presojevalec časa in razmer, posameznih odločitev, ne da bi pri tem izgubil iz obzorja poglobitno vodilo, tj. osvoboditev slovenskega naroda. Mnoge dileme v vojnem času – ali tudi prej – niso le odsev slovenskega specifičnega položaja, ampak so lahko vozlišče problemov, kakršne je moč najti tudi drugod. Boris Mlakar ni naključno zapisal spremno besedo z naslovom *Lojze Ude kot kritični spremljevalec Osvobodilne fronte*; predstavil ga je v dejavni aktivnosti in kot pisca; pri slednjem je škoda, da ni podal širše analitične študije o Udetovem pisanju. Za knjižno opremo je poskrbel Jure Kocbek.

*

V zbirki *Razprave in eseji* je kot 39. knjigo prispeval *Andrej Vovko* *Mal položi dar*... kot portret slovenske narodnoobrambne šolske organizacije Družbe sv. Cirila in Metoda. Knjiga prinaša nekoliko skrajšano in predelano doktorsko disertacijo, avtor pa zaokroženo, monografsko prikazuje celoten potek delovanja zasebne slovenske narodnoobrambne organizacije v časih od ustanovitve 1885. do razpada Avstro-Ogrske leta 1918. Čeprav je Družba sv. Cirila in Metoda obstajala tudi kasneje, pa ostane poglobitno delovanje v navedenem obdobju; znana zgodovinsko-politična dejstva preteklosti so spodbujala k narodnemu reševanju v mnogih vprašanjih, kjer imata šolstvo in materinščina eno ključnih vlog. Andrej Vovko nam je predstavil širino delovanja ciril-metodovcev, njihovo vlogo, ki se je okrepila od 1907, ko je društvo z nadstrankarsko zavestjo delovalo po vsej Sloveniji, takrat razdrobljeni; vrtci in osnovne šole pa so konkretni uspehi ob podpori darovalnih in nabiralnih akcij. Pri koncu knjige najdemo dokumentacijo. Knjigo je preprosto opremil Pavle Učakar.

*

V zbirki *Razprave in eseji* je izšla tudi razprava *Hermine Jug – Kranjec* *Pregljev roman Bogovec Jernej*. Avtorica je doktorsko disertacijo nekoliko priredila za sedanjí natis, v ospredje pa je postavila kar se da celostno analizo Pregljevega romana,

zlasti še v soočenju z že obstoječimi kritikami in tistim, kar je v veliki meri prevzela literarna zgodovina. Sledila je sporočevalni verigi avtor – besedilo – naslovnik ter v celotni pomenski zgradbi romana raziskala pojem ali paradigmatski sestav razmerij med deli besedil in smisel ali sintagmatsko vklapljanje pomenov v višje enote. Rekonstruirati je mogoče zunajbesedilno pomensko zgradbo ter znotrajpomensko zgradbo. Avtorica se je teoretično oprla na tuje in domače vire, gotovo pa je dala prednost tartujsko-moskovski lingvistični šoli. Močno je uporabila jezikovno širino znanja ter sestavine stilizacije pri Pregljevem romanu. Tu so trije, širše predstavljeni sklopi, jezikovna zgodovinska stilizacija, konstrukcijska stilizacija, oblikovanje ekspresionističnega jezikovnega izraza. Ob tako zastavljenih »uvodnih« razčlenitvah sledi zaključna stopnja razprave, ki povede bralca od pomenov k smislu. Med drugim ugotavlja, da pisatelj namen ni bil napisati roman o slovenskem protestantizmu, v kriznem času 16. in 17. stol. je hotel prikazati (arhe)tipične probleme človeka v razponu etične in verske diaspore v bivanjskih možnostih, kjer ostane človek oropan iluzij o svetu in sebi, v nasprotjih, kot jih zaznamuje življenje. Večpomenska narava romana nudi odprte možnosti interpretacije. Ob bibliografiji in opombah najde bralec vse potrebno za razumevanje latinskih in nemških delov besedil ter dela uporabljenih virov. Jurij Kocbek je za naslovnico knjige uporabil prilagojeno grafiko Emila Noldeja Prerok, kar smotrno povezuje besedilo in podobo. Strokovno delo Hermine Jug-Kranjec je zgleden dosežek literarne vede, kjer ne gre za preinterpretacijo zaradi preinterpretacije, ampak se razodeva kot doslej najbolj izčrpna analiza s sintezo na ome(n)jeno témo.

*

Med pridobitve pri Slovenski matici je treba upoštevati *Ljubljansko knjigo* v izboru in uredništvu Andreja Inkreta. Pred nami je nekakšna antologija besedil, literarnih in neliterarnih, ki se navezujejo na Ljubljano, seveda pa imajo prednost tisti odlomki ali celostna besedila, ki na osebni, leposloven način spregovorijo o glavnem mestu Slovenije in o njenih ljudeh. Če je prostorsko zaznamovano prizorišče, pa so časovne koordinate nujno različne, s tem posredno ali neposredno sprožijo različna doživlja in odzive na zaznamujočo temporalnost. Prostor kot (bolj ali manj) konstanta, čas kot spremenljivka, s tem pa tudi specifična odzivnosti posameznih avtorjev.

Razumljivo je, da je na začetnem mestu popis kranjskega glavnega mesta Ljubljane izpod peresa Janeza Vajkarda Valvazorja. Ljubeznivo pisanje zgodovinarja nam znova obudi marsikaj pozabljenega, čeprav bi katera navedba potrebovala razlago ali celo popravek novejšje zgodovine. Valvazor slikovito in z zgodovinsko kronologijo prikaže Ljubljano. V sodobnem času in z esejistično barvitostjo je podal Srce stare Ljubljane Jože Javoršek. Avtor je izrisal najzanimivejši del Ljubljane, združil staro, tj. zgodovinsko pogojeno, z novim. Ostala dela, naj gre za odlomke ali za celovita besedila, so leposlovne ali esejistične narave, od klasičnega pripovedništva, do tega, kar je v območju modernega romana, memoaristike. Zvrstijo se Ivan Tavčar, Slodnjak, Pregelj, Jurčič, Alešovec, Ivan Cankar, Juš Kozak, Finžgar, Izidor Cankar, Ivan Mrak, F. Kalan, Rožanc, Lojze Kovačič, Kocbek, Vitomil Zupan, Bojan Štih, J. Snoj, Beno Zupančič, A. Rebula, Primož Kozak, Taras Kermauner, Mate Dolenc, Andrej Blatnik, M. Kleč, Hieng, D. Jančar, Uroš Zupan. Nekatere pisatelje je urednik večkrat odbral, upošteva različna dela in pisateljsko povezanost z Ljubljano, npr. Lojzeta Kovačiča, Vitomila Zupana. Andrej Inkret ni imel namena, da vključi v izbor prav vsako ime in tematiko, ki se

navezuje z ljubljanskim okoljem, tako da tega antologijskega izbora ne kaže pojmovati kot v sebi zaokroženo celoto, navsezadnje bi bilo v takem pristopu mnogo obrobnege; v mejah osebne presoje in z merilom estetske živopovednosti je odbral prozne primere, ki zmorejo zgovorno odraziti prostor in čas z vidika raznoterega in človeško navzočega v dogajanjih, mislih in občutjih. Inkretova spremna beseda Ljubljana na tej in na drugi strani ima dotikališča z odbranim gradivom, vendar bolj na splošno, avtor ni izrabil možnosti za širšo analizo in lokom (iz)povednosti od Aleševca in Jurčiča do Lojzeta Kovačiča in Uroša Zupana. Inkretov preplet zgodovinskega in literarnozgodovinskega ni dosleden, temeljil pa naj bi funkcionalno ob odbranih besedilih pisateljev. Zgolj za primer, zgodovinsko ni mogoče pričeti pri časnikarstvu drugje kot pri V. Vodniku, v letu 1848 pa je zamrgolelo slovenskih časopisov, najsi so bili kratkega veka. Primerjava zgolj na časovni ravni – takrat ko se pojavi Flaubertova Gospa Bovary, šele počasi prihaja Jurčičev Deseti brat – ima zgolj eno dimenzijo, vse druge so izpuščene; po isti logiki bi lahko pokazali na Edgarja Alana Poea, ki ga je Baudelaire poznal – z njim pa morebiti še pet Francozov – toda ali je mogoče zgolj na taki primerjavi izvesti kakršne koli zanesljive sklepe? Škoda je, da pisec spremne besede ni ostal v mejah odbranega in znotraj teh primerov razgrnil spoznanja in raznolikost stilizacije, problematike in naravnosti tega, kar nudi Ljubljanska knjiga. Milček Komelj je s poznavanjem prispeval slikovno gradivo različnega časa in avtorjev, pojasnilo k izboru slikovnih prilog v Ljubljanskih podobah pa ostaja zgolj nakazujoče, brez širših opredelitev. Knjigi v prid bi bile tudi opombe. Ovojni list je Jure Kocbek smiselno opremil z reprodukcijo Ivana Vavpotiča.

*

Druga knjiga *Iz mojih spominov Frana Šukljeta*, politika, zgodovinarja, deželnega poslanca in poslanca v državnem zboru se navezuje na prejšnji zvezek Matične izdaje, dasi je prvi natis izšel 1929. in je že davno pošel. Seveda pa je bistvenega pomena, da je urednik Vasilij Melik poskrbel tudi za opombe, brez njih bi se sedanji bralec težko znašel. Memoarna literatura je pri nas v zadnjih treh ali štirih desetletjih vidno narasla, razumljivo, z današnjemu času bližjimi spomini, kar pa nikakor ne pomeni, da so spomini starejšega datuma nezanimivi. Obratno, Šukljetovo pričevanje odkriva prenekatera dejstva iz naše preteklosti, najsi avtor ohranja svoje poglede. Oprema Julijana Miklavčiča je klasično ubrana, jasna in preprosta. Tudi tretjo knjigo Šukljeta s pogledi na njegove sodobnike lahko pričakujemo z zanimanjem.

*

Pri *Aristotelovi Nikomahovi etiki* gre za drugi natis tega prevoda, že (ali pa šele) leta 1964 je izšel prvi natis z uvodom Švicarja Olofa Gigona, kar se je zgodilo bolj zaradi pritiska tedanjih razmer. Sedaj je pred nami prevod Kajetana Gantarja, ki je tudi napisal spremno besedo, opombe in terminološki slovarček. V bistvu gre – zgodovinsko gledano – za prvo delo o etiki, ki jo Aristotel ima za praktično znanost. Etične kategorije ne obstajajo same zase, človek šele z dejanjem naredi tisto, kar poenostavljeno označujemo kot dobro ali slabo. Ni naključje, da je Aristotel poiskal etična vozlišča pri Homerju, zatem pri veliki trojici tragedov, pa tudi drugod, seveda pa so prvine etičnega vtkane tudi v širša razmišljanja drugih grških mislecev. Sprva je Aristotel vztrajal pri Platonovih pogledih in idejah, vendar

je moral samostojno misleči Aristotel priti do drugačnih spoznanj, najsi je še tako spoštoval svojega učitelja. Kot pravi Aristotel: »Pošteno in naravnost nujno je, da resnici na ljubo žrtvujemo tudi prijateljska čustva, zlasti še, ker smo filozofi.« Preobrat od sveta idej (Platon) do sveta zaznav in spoznanj je z izkustvom sooblikoval Aristotelove poglede na etiko. Ob objavi Nikomahove etike je ostal problem: Aristotelova Nikomahova etika se pokriva z delom njegove Evdemove etike, kjer gre za povsem prekrivajoča besedila, vsaj v treh zvezkih. Vpliv Aristotelove Nikomahove etike se kaže od zgodnjih povzemanj malone mlajših sodobnikov pa do kasnejših dob. Uvodna študija Kajetana Gantarja Aristoteles in njegova etika nam v širini pojavnosti in včasih zapletenih vprašanjih vzorno poda vse bistveno, upošteva tudi, kako je to Aristotelovo delo (še neslovenjeno) prišlo med nas. Brez izčrpnih urednikovih opomb bi ne mogli dobro slediti Aristotelovemu besedilu. Prevajalec se je zavedal nelahkega vprašanja pri Prevajanju Aristotelove terminologije, kar je posebej razložil in s slovarčkom dopolnil. Prav gotovo si takih izdaj v celovitosti predstaviti še želimo. Ovojni list Irene Tršar se drži ustaljene osnove, kot jo ima zbirka Filozofska knjižnica.

*

Razveseljivo je, da je pri Slovenski matici natisnjena *Demonška estetika Janeza Strehovca*. S tem je Matica pokazala, da se ne plaši izziva izrazito sodobne teme kibernetičnega časa in je odprta tako za klasiko kot za sedanje aktualne pojave. Janeza Strehovca je potrebno uvrstiti med najboljše poznavalce elektronske umetnosti, že vrsto let spremlja »ars electronico« na tujem in doma, se odziva na ta fenomen s široko zastavljenim pisanjem. Kot navaja sam, je treba pojmovati Demonško estetiko kot problem, z njim želi osvetliti fenomen od filozofske teorije umetnosti k estetiki kot teoriji estetizacij. Živimo v konstruiranem svetu kot vedno bolj umetno stopnjevanemu, kot proizvodnja predmetov in simulacij za umetno simuliranje čutnega ugodja. Tu se ni mogoče izogniti nečemu, kar izhaja iz duchampovske tradicije, še manj glamourju in macdonaldski potrošnji, kopirni distribuciji in še čem. Popularizacija (pop) in pavperizacija v sedanjem času ni nekaj neznanega, igra je postala do skrajnosti uporabna in uporabljena sestavina množične kulture. Proizvodnja programov, predmetov, projektov za stimuliranje čutnih zaznav in doživetij v konstruktju je postala praksa vsakdanjika in nudi drugačno izkustvo, kot smo ga navajeni iz preteklosti. Navezava na računalniško rabo je postala malone samoumevna – ne le pri praktičnih zahtevah. Avtor pravi: »... Med poetizacijo in estetizacijo je (velika) razlika. Zelo estetizirana okolja lahko sploh niso nič poetizirana in kreativna, njihov aisthesis brez poiesis zato poudarja zgolj kozmetično, olupševalno razsežnost, prav tako pa poetizirana, koncentrirano kreativna okolja še nikakor niso estetska; lahko so celo protiestetska, in sicer v funkciji svojevrstnega odčaranja od estetike, ki je potrebno v trenutku, ko je estetska fascinacija stopila v funkcijo slepljenja, se pravi (za)čaranja.« Take in drugačne ugotovitve v soobstoju alternativnih svetov in tehnouestetike – nikakor ne nazadnje tudi etike – razpira niz vprašanj in problemov z vsemi novodobnimi primesmi, povezavami, protislovji, ki jih je Janez Strehovec že navedel v knjigi *Virtualni svetovi* (1994) in jih je sedaj tematiziral v omejenem obsegu, vendar načrtano k estetizaciji in mnogovrstnim vprašanjem znotraj širine tovrstne pojavnosti. Fenomenološka estetika Nicolaia Hartmanna rabi avtorju le kot izziv in izhodišče za lastno razmišljanje. Kinetična in kibernetična pojavnost sta v ospredju avtorjevih razglabljanj ob poznavanju spremljajočih fenomenov. Tisti, ki hočejo videti Janeza Strehovca kot apostola kiberne-

tične estetike, so v zmoti; je poglobljen in do potankosti seznanjen ter osebno barvito razmišljujoč raziskovalec tega območja, a hkrati (zaradi nevsiljivosti prita-jeno opozarja in svari pred disneylandstvom in macdonalizacijo, pa še čim; v okviru svojih raziskav pa je sedanja knjiga usmerjena nujno k drugačnim kategorijam recepcije, tega, kar sodi k estetiki oziroma teoriji estetizacij. Oprema Borisa Štoklja je organsko povezana z vsebino in dobro izžareva duha pojavnosti.

*

Druga knjiga *Fenomenologije Tineta Hribarja* se ukvarja s Heideggerjem, Levinasom, Lacanom in Derrido. Izhajaje iz Husserlovega pojmovanja »Nazaj k stvarem samim!«, se je fenomenološki izziv pokazal v filozofski praksi kot neenotno pojmovano področje. Pri posameznih filozofov se razločno razodevajo fenomenološki pogledi z razločnicami, odtod Hribarjev širok in izčrpen pristop k posameznim filozofom. Medtem ko je v 1. knjigi obravnaval Brentana, Husserla in zgodnjega Heideggerja, obravnava v 2. knjigi tista imena oziroma dela, ki so v svojih sestavinah najbolj odmevno krožila v evropskem prostoru. Več kot tretjino je posvetil Heideggerjevi Fenomenologiji dogodja kot odgodja, drugi del knjige pa je s skupnim imenovalcem Fenomenologija manka biti posvetil drugim trem sodobni-kom. Seveda so razvidne vse razlike med posameznimi misleci. Oprema Irene Tršar je skladna z opremo prve knjige. S T. Hribarjevo Fenomenologijo I, II, smo dobili najbrž najbolj širok in izčrpen prikaz te filozofije 20. stoletja, verjetno tudi na tujem ne bi zlepa našli takó zgoščenega, a hkrati do podrobnosti razčlenjenega teksta.

SLOVENCİ IN DUNAJ

**Drago Medved – Slovenski Dunaj, Mohorjeva
družba – Celovec – Ljubljana – Dunaj, 1995**

Pravzaprav bi lahko pričeli z razstavo Slovenija in Dunaj, kot smo jo lahko videli na začetku leta v Cankarjevem domu in je bila pozneje prenesena na Dunaj. Seveda pa je razstava eno, knjiga pa drugo, dasi se da najti povezujoče stvari. Ob enkratni nazornosti razstave pa ima knjiga to prednost, da je pri roki, kadar si želimo, želeli pa smo si že dolgo, kar ne bo naključno pisanje o Slovencih in Dunaju. Drago Medved je napisal knjigo Slovenski Dunaj, preštudirati je bilo treba marsikaj, da je nastala knjiga, ki se ga v širino in čas.

Ne da se vsaj posamezniki ne bi zavedali, da so na Dunaju plodovito delovale mnoge slovenske osebnosti, ne da nasploh ne bi dojeli znanih zgodovinskih dejstev, ko spričo zavrtih domačih razmer, nemalokrat zatrtih spričo oblastvene in politične naravnosti Avstrije in domače zadržanosti prenekateri slovenski talent pusti svojo deželo in uveljavi zamisli in dejanja na cesarskem Dunaju. Ali kakor pravi Matjaž Kmecl: »Stoletna izkušnja nas je naučila, da je življenje pod Alpami nevarno; kdor se je postavil v odprt bran, je bil prej ali slej potolčen in iztrebljen; preživel je samo tisti, ki se je znal prilagoditi.« In pozneje: »Svoje ideje so naši predniki pogosto blesteče uresničevali po vsej Evropi; doma ne.« Seveda je Dunaj od nekdaj privabljal duhovno in ustvarjalno zmōžne Slovence, zato ni čudno, če je povezava z Dunajem tako zelo v ospredju.

Uvodne besede Ob knjigi Slovenski Dunaj je z iskreno naklonjenostjo napisal dr. Helmut Zilk in hkrati pokazal, da mu je znana črta poznavanja raznih slovenskih osebnosti in njihovih dosežkov kot dejstvo, izognil se je sleherni kurtoazni leporečnosti. Drago Medved se je kot avtor zahtevnega gradiva moral odločiti: ali suhoparno, zgolj z dejstvi napolnjena faktografija ali bolj živa, bolj sproščena podoba tega, kar ostaja na preverjeni ravni, a le razkriva utrip življenja, ne muzejski petrefakt. Avtor se je odločil za slednje. V uvodu je opozoril, da knjiga noče biti zgodovina Slovencev na Dunaju, niti ne turistični vodič, čeprav lahko tako zgodovinar in turist najdeta obilo zanimivega gradiva. Slovenski Dunaj je napisan kot prikaz, pregled slovenske navzočnosti na Dunaju skozi čas. Avtor je strnil najzanimivejše osebnosti in dogodke, uspehe, pač tisto, kar je vredno ohraniti v zavesti. Zgodovinski spomin pa je prepotrben, tudi dunajski.

Kronološko zaporedje je najbolj logična razporeditev, ne da bi se avtor toga držal zamejitvenih poglavij, ki po uvodu razgrnejo šest poglavij, in sicer: Slovo od srednjega veka, Od Knaflja do Kopitarja, Dunajski vzpon slovenske znanosti in umetnosti, Med pomladjo narodov in koncem monarhije ter Novi časi. Znotraj teh poglavij je avtor našel smotrne poudarke ob posameznih naslovih, osebah, dejanjih. Pri starem Dunaju, tistim, arheološkim, se avtor ni namenil dolgo ustavljati; zanimivo bi bilo zvedeti filološko osnovo imen okrajev Döbling, Währing, preveriti, ali Semmering nima ozadja v Severniku. Splošni zgodovinski očrti, kot jih je D. Medved podal, so potrebni, ilustrativni. Ko navaja najstarejše evropske univerze, ima sicer primat Bologna, ki se je dolgo časa prepirala z dotedaj prioriteto Padovo, vendar pri navedeni letnici ni jasno, ali ni prišlo do pomote. Zanimive so številke o študentih, ki so prišli iz Slovenije študirat na dunajsko Almo mater do 1550. Večina teh je pripadala srednjemu sloju, kot navaja, zato se nehote vsili pomislek na stalno ponavljanje, da se je slovensko meščanstvo pozno in zapozneno razvilo. Kjer gre za latinske citate, napise, bi avtor moral v celoti poskrbeti za slovenski prevod.

Sicer pa hoče Drago Medved ostati pri kar se da svežih informacijah; primer nagrobnika Jurija Slatkonje v cerkvi sv. Štefana na Dunaju ni le sijajen primer nagrobnega kiparstva, avtor dopolnjuje, da je leta 1993 novomeška kapitelska cerkev za petstoletnico dobila kopijo. Do napake o mestu tiskanja Dalmatinove Biblije – Wittenberg, ne Württemberg – ne bi smelo priti. Ko avtor omenja Knaflja in usodo te hiše na Dunaju, bi bilo koristno, da bi osvetlil današnje stanje. Pri Žigi Popoviču bi kazalo omeniti, da se je potegoval za slovensko visoko šolo. Ko govori o razsvetlenskem času in slovstvenem delu Pohlina, bi bilo umestno upoštevati Korošca Ožbalta Gutsmana, ki je študiral na Dunaju, pa še koga, a hkrati informativno navesti pridobitve v razvidnem prikazu. Pri A. T. Linhartu je Dunaj odigral sila pobudno vlogo, in sicer na področju dramatike in razsvetljskih idej, ki so segale preko uradnih okvirov. Pri obeh Linhartovih komedijah bi avtor nujno moral narediti razločnico, Richterjeva veseloigra je dejansko v slovensko okolje postavljeno dogajanje, z domačimi imeni oseb, sicer pa ostaja besedilo prevod. Nikakor ni enako z Veselim dnevom. Alfonz Gspan je napravil zgledno primerjavo med Beaumarchaisom in Linhartom; tu bi lahko dodali le to: kako je s prevzedom vsebine v dotedanji praksi od starejših avtorjev in kako brez predsodkov se mlajši avtor podpiše s svojim imenom, ko gre za vidno večjo odvisnost od izvirnika kot pri Linhartu. (Tudi pri Molièru se kaže pomuditi!) Seveda ni piščeva naloga, da navaja tovrstne komparacije, treba bi bilo potegniti razliko pri Veselem dnevnu.

Drago Medved pa vnaša tudi popravke ob že prej uveljavljenih trditvah, npr. pri Antonu Janši navaja, kako ne drži trditve, da je čebelarja poklicala na Dunaj Marija Terezija, saj je Anton že bil na Dunaju, toda imenovala ga je za prvega

učitelja čebelarstva v cesarstvu. Nikakor pa ni jasno, ko avtor navaja, da je Vincenc Kern 1799. doktoriral v Ljubljani iz medicine. Kako tedaj – Ljubljana je dobila univerzo šele leta 1919, prej je avstrijska oblast nasprotovala, da bi Ljubljana dobila svojo univerzo, po koncu 1. svetovne vojne pa tudi Beograd. O dunajskih protozidarjih – med njimi sta delovala A. T. Linhart in Jurij Vega – žal ne zvemo kaj dosti, res je, da konkretnega gradiva o njiju o tem ni, prikladne pa bi bile načelne ugotovitve o protozidarstvu. Pri Jožefu Štefanu je avtor opozoril na različno zapisan priimek, tako tudi pri nekaterih drugih, kar je nujno potrebno za prepoznavanje oseb. Ne da bi segli v podrobnosti pri M. Čopu in J. Kopitarju, pa je treba popraviti, da bi bil Kopitar cenzuriral Prešernove Poezije, to je storil Kopitarjev naslednik v cenzorskem uradu Fran Miklošič. Dopolniti velja, da je Kopitarjevo panonsko teorijo o izvoru starocerkvenoslovanščine ovrigel Fran Miklošič z makedonskim izvorom. Nepogrešljiva pa je oznaka Kopitarjeve slovenske slovnice, spisane v nemščini, ki velja za prvo znanstveno gramatiko slovenskega jezika (1908/09), ne zadostuje le fotografija naslovnice. Avtor je popravil prej razširjeno mnenje, da je Kopitar umrl reven; prej obratno. Hvalevredno je, da je avtor vključil nasledek Miklošičevega projekta, in sicer iz sedanje dobe Apovnikov – Krničarjev nemško-slovenski Slovar pravnega in ekonomskega jezika (Dunaj, 1989).